

Hørings svar fra Nidaros bispedømmeråd om endringer i gravferdsforskriften.

Nidaros biskop har sluttet seg til denne høringsuttalelsen og avgir ikke egen uttalelse.

Det vises til høringsbrev og høringsnotat av 28.06.2012.

Bispedømmerådet vil som utgangspunkt vise til gravferdsloven § 1 der det nå står at gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion og livssyn. Nytt i gravferdsloven ble også et pålegg for fellesrådet om å innkalle representanter for de religioner og livssyn som er representert i kommunen til jevnlige møter med fokus på ulike behov knyttet til gravlegging og gravplass. Skal disse formuleringene etter bispedømmerådets syn ha reell verdi, forutsettes at lov og forskrift åpner for at ulike behov også kan imøtekommes. Det er positivt å se at forslag til endringer i forskriften er med å ivaretar dette.

Følgende gjennomgang følger høringsnotatets inndeling.

Ang. punkt 3: Tilpasninger til religiøse og livssynsmessige minoriteter.

Ang. punkt 3.1. Fra «kirkegård» til «gravplass».

Bispedømmerådet har merket seg at departementet viser til at navnet på gravplasser ikke er lovregulert slik at det er anledning til å bruke begrepet kirkegård som en del av navnet på en konkret gravplass. Det er viktig at dette ikke endres, men videreføres.

Ang. punkt 3.2. Særskilt tilrettelagte graver ved anlegg av gravplass

I denne paragrafen foreslår dep. et nytt avsnitt: «Ved anlegg, utvidelse og vesentlig endring av gravplass, skal behovet for særskilte graver vurderes.» Dette vil være med å tydeliggjøre ansvaret for tilrettelegging av særskilte graver som f.eks. muslimske graver. Praksis i Nidaros er at dette spørsmålet tas opp hvis det ikke er reflektert i kirkegårdsplaner som kommer inn for godkjenning til bispedømmerådet. Det vurderes som positivt at gravforskriften kan få slik bestemmelse. Det burde innebære at dette anliggendet vil følge denne type saker fra starten av og dermed måtte etterspørres i mindre grad enn i dag.

Ang. punkt 3.3 Bør det kunne dispenseres fra kravet om kiste ved gravlegging?

Departementet ber om høringsinstansenes synspunkter på dette.

Dette er en problemstilling som bispedømmerådet har møtt i møte med representanter fra Muslimsk society i Trondheim. I høringsdokumentet vises det til at det i muslimske miljø kan være et ønske om oppheving, samtidig som det vises til at det ikke framstår som et veldig alvorlig problem fordi muslimer ifølge sharia skal følge lovene i det landet man bor i. Dette er en erfaring som bispedømmerådet også har.

Bispedømmerådet støtter dep. vurdering om at det ikke vil være forsvarlig å fjerne kravet om kiste ved gravlegging og ved kremasjon. Det er vanskelig å se at det er gode grunner for å endre på den lange tradisjonen vi har på det her i landet. Dette angår også oppbevaring og fraktning av avdøde. Derimot anser bispedømmerådet det som vesentlig å åpne for muligheten til ikke å anvende kiste ved selve gravleggingen når situasjonen er begrunnet i avdødes religion eller livssyn, kfr. § 1 i gravferdsloven. Bispedømmerådet ser for seg at fellesrådet får rett til å dispensere for dette og til å stille vilkår for sitt vedtak, for eksempel

at det er pårørende som selv fyller igjen graven. Det må ligge i saken at et slikt dispensasjonsvedtak ikke kan påklages bispedømmerådet ut fra tiden en har til rådighet før gravlegging skal ha skjedd.

Ang. punkt 3.4 Tilstedeværelse under kremasjon

Dep. foreslår her et nytt avsnitt i § 32: «Der forholdene ligger til rette for det, bør de etterlatte gis anledning til å være til stede under selve kremasjonen.» I paragrafen i dag står det at det kreves særskilt tillatelse fra krematoriets daglige leder for å kunne være tilstede ved kremasjon. Etter bispedømmerådet syn er det viktig i dagens situasjon å signalisere ovenfor etterlatte at tilstedeværelse kan være en naturlig ting. Bispedømmerådet har videre merket seg at i høringsuttalelsen understrekes at tilstedeværelse praktiseres ikke mye og at i mange krematorier ligger det dårlig til rette for dette. For enkelte trossamfunn er selve kremeringsprosessen viktig. Dette gjelder også delaktighet i den på flere måter. Dep. ser likevel ikke grunnlag for å foreslå regelendringer for bedre tilrettelegging for deltakelse i eksisterende krematorier. Nye krematorier skal godkjennes av dep. I denne prosessen vil anliggendet bli gitt oppmerksomhet fra dep. sin side sies det. Bispedømmerådet støtter at gravforskriften åpner for at etterlatte gis anledning til å være tilstede under selve kremasjonen når forholdene ligger til rette for det. Det må være rimelig å støtte dette ut fra prinsippet om lik respekt for alles religion og livssyn. Samtidig vil bispedømmerådet understreke at når nye krematorier skal godkjennes av dep. må forholdene legges til rette for mulig tilstedeværelse for etterlatte. Dette må også tilstrebes ved ev. ombygging av eksisterende krematorier.

4. Tilpasninger til plan- og bygningsloven.

4.1 Anlegg mv. av gravplass

Dep. presiserer kommunens plikt til å sørge for at areal avsettes til gravplass. Det vises til at kommuner kan være tilbakeholdne med å regulere areal til gravplass. Kirkelig fellesråd har i for stor grad blitt pådriver og initiativtaker til forarbeid. Bispedømmerådet har også eksempler på at kommuner kan komme på etterskudd her. Det er helt grunnleggende å ha tilstrekkelig areal til enhver tid. Bispedømmerådet støtter endringsforslaget og tror at dette vil være en hjelp i å tydeliggjøre kommunenes plikter på dette området.

Dep. forslår at det i forskriften henvises til gjeldende retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging. Miljøverndepartementet har fastsatt slike retningslinjer hvor anbefalt støygrense for gravplasser er 45 – 50 db. Bispedømmerådet støtter at retningslinjer for dette tas inn i forskriften og at kravet til desibel reguleres i Miljødepartementets retningslinjer. Dette vil gjøre saksbehandling og veiledning på en viktig sak, enklere for bispedømmerådet og mere presis enn i dag.

5. Inndeling av gravplass – SOSI standard

Dep. viser til at Statens kartverk har utarbeidet en ny standard for fagområdet «Gravplass» i landets samordnede opplegg for stedfestet informasjon (SOSI). Dette er en digital landsdekkende modell. Dep. foreslår at i forskriftens § 4 innføres en ny digital modell for inndeling av gravplass. Forslaget innebærer at det skal foreligge gravkart (tidligere gravplan) for hvert gravfelt på gravplassen mot tidligere krav om en gravplan for gravplassen. Bispedømmerådet støtter at SOSI standarden innføres på alle nye gravplasser og ved vesentlig endring/utvidelse av eksisterende gravplasser. Det er viktig at graver kan påvises entydig. Dette vurderes som et forbedringsverktøy for gravplassmyndigheten i så måte.

6. Universell utforming

Dep. foreslår ny ordlyd i § 7: «Gravplassen skal tilrettelegges etter gjeldende regler for universell utforming.» Dette foreslås på bakgrunn av at gravplass er å regne som «uteareal rettet mot allmenheten» i henhold til plan og bygningsloven. Bispedømmerrådet er glad for den skjerping av krav til tilgjengelighet til adkomst og parkering til gravplass som dette innebærer. Dette vil sikre en bedre tilgjengelighet til gravplasser enn det som er tilfelle en del steder i dag.

7. Tekniske endringer

7.1 Stenging av deler av kirkegården(gravplassen)

Dep. foreslår at muligheten for permanent stenging av hele eller deler av gravplassen samt enkeltgraver for kistegravlegging tydeliggjøres i forskriften og at det da legges vekt på at det må være tungtveiende grunner for dette. Som tungtveiende grunner ser dep. for seg at *gravstørrelsen er mindre enn forskriftens minimumskrav, for liten jorddybde, for høyt vannspeil og at dette ikke kan utbedres.* Det foreslås videre at kirkelig fellesråd kan vedta stenging for enkeltgrav, mens stenging av hele eller deler av gravplassen må fastsettes i vedtektene for gravplassen. Slik stenging griper inn i festers rettigheter og må kreve tungtveiende grunner.

Bispedømmerrådet har erfaring med at i dag er det eksempler på at bestemmelser om stenging av hele eller deler av gravplass er tatt inn i vedtektene som så er godkjent av bispedømmerrådet. Det er også eksempler på tilsvarende stenging gjort av fellesrådet som har resultert i klagesaker til bispedømmerrådet. Forslaget vurderes som klargjørende for saksbehandling på dette området og støttes i sin helhet.

7.2 Grunnvann og drenering

Dep. viser til at grunnvannsproblematikk er et kjent på problem på en del eldre kirkegårder. Vannspeilet kan ligge høyre enn 30 cm. under kistebunn som er kravet. For å unngå permanent stenging av kirkegården/berørte graver, er drenering eneste utvei. Dette kan være meget følsomt å foreta. Dette er kjente problemstillinger for bispedømmerrådet. For å sikre at alle forhold er nøye vurdert før drenering foretas, foreslår dep. at denne type saker krever bispedømmerrådets godkjenning. Dep. mener at en må kunne forvente at bispedømmerrådet vil ha kompetanse ang. dette noe som vil være en styrke for denne type saker. Bispedømmerrådet anser at dette er en god måte å sikre god behandling av denne type saker på.

7.3 Kistegrav

7.3.1 Krav til jordoverdekning

Dep. sier at Fagmiljøet ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) sier at dersom jordkvaliteten er god og risiko for utvasking av jord på overflaten liten, anses 0,8 m. jordoverdekning som tilstrekkelig mot dagens krav på 1 m.. Det sier seg selv at dette vil være kostnadsreducerende ved anlegning av gravplass fordi en trenger ikke grave så dypt som før og samtidig vil enkelte områder som før var for grunne kunne brukes. Bispedømmerrådet støtter forslåtte endring. Det samme gjelder at det skal være en minste jordmengde på 0,3 m. på sidene av kiste.

7.3.2 Fravikelse av størrelsen til kistegrav

Dep. foreslår at «Når særlige forhold tilsier det, kan det i vedtektene fastsettes særskilte bestemmelser som fraviker kravene i første ledd.» Bispedømmerrådet støtter forslaget. Selv om en ikke har møtt behovet for dispensasjon ser en for seg at det kan oppstå behov for dette. Bispedømmerrådet ser for seg at dette vil gjelde ved særlige behov for å tilrettelegge for mindre grav enn dagens krav til kistegrav.

8. Gravlegging

Dep. spør om lørdag skal inngå i uttrykket «virkedag» for gravlegging. Dep. har tilrådd at dersom gravferdsmyndigheten driver virksomhet denne dagen regnes lørdag som virkedag. Dette innebærer at hvis begravelser gjennomføres på lørdag, skal lørdag regnes som virkedag ved beregning av frist for gravlegging på den berørte gravplass. Det er forskjell i lover på om lørdag regnes som virkedag eller ikke. Bispedømmerrådet har merket seg at dep. ber om bispedømmerrådets synspunkt i saken innbefattet om det bør være ens praksis i hele landet og om det bør tas inn bestemmelser om anliggendet i gravforskriften.

Bispedømmerrådet foreslår at gravforskriften er tydelig på at med virkedag menes fom. mandag og tom fredag. Det anses som viktig å ha ens praksis i landet på dette. Dette vil jo ikke være til hinder for at gravferdsmyndigheten ut fra særskilte grunner i enkelte tilfeller kan åpne for gravferd på lørdag.

Dep. foreslår også å føye til et nytt punkt som krever at en representant for gravplassen som hovedregel skal være tilstede under kistegravlegging. Bispedømmerrådet støtter dette forslaget, men det må ikke stenge for at etterlatte selv kan få fylle igjen grav. Dette kan være et muslimsk ønske som bør etterkommes på bakgrunn av gravferdslovens bestemmelse om at gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn. Det at etterlatte selv har fylt igjen graven har også delvis vært gammel kristen tradisjon her til lands. Gravferdsforskriften må derfor ikke forbeholde dette for muslimer, men la det være mulig å gjøre dette for de etterlatte som ønsker det.

Bispedømmerrådet har merket seg at dep. tydeligvis vurderer urnenedsettelse annerledes. Det vises til at i enkelte tilfeller i dagens situasjon kan urnegraven være åpnet med tanke på at de etterlatte selv fyller igjen. Dette kan f.eks. skje etter ordinær arbeidstid for de ansatte ved gravplassen. Bispedømmerrådet stiller spørsmål om det er rimelig at det er forskjell på kistegrav og urnegrav når det gjelder tilstedeværelse i en eller annen form fra gravplassmyndigheten sin side. Ut fra det ansvaret gravplassmyndigheten uansett har for gravplassen totalt sett og dermed for å ha en oversikt over hva som skjer på gravplassen trengs det være lik praksis ved begge typer av gravlegging etter bispedømmerrådets oppfatning dvs. tilstedeværelse av en representant for gravplassen ved begge former for gravlegging. Bispedømmerrådet foreslår at det tas inn i gravforskriften.

Bispedømmerrådet er også enig i at det er viktig i forskriften å sikre at på en gravplass skal kun levninger etter mennesker gravlegges. Med en slik bestemmelse tilkjennegis hva en gravplass er tenkt til og det er med å sikre lik praksis for dette.

9. Anonym og navnet minnelund

Dep. viser til at Navnet minnelund ikke er direkte regulert i forskriften i dag. Nidaros bispedømme har mange eks. på navnedde minnelunder som bispedømmerrådet har godkjent

ut fra flere paragrafer i forskriften. Det vil være en stor fordel og støtte for denne gravformen at forskriften omtaler dette samlet i en paragraf som rommer det som har innarbeidet seg som kjennetegn på navnet minnelund og det som vil kreve godkjenning fra bispedømmerådet. Bispedømmerådet støtter at varighet av grav og mulighet for feste reguleres i vedtektene. Samtidig er bispedømmerådet spørrende til hvorfor dep. ikke finner grunnlag for å kunne åpne for symbolsk flytting fra opprinnelig gravminne til navnet minnelund. Bispedømmerådet mener at det må være grunnlag for dette og foreslår at det omtales i denne paragrafen. Samtidig bør det ikke være noen plikt å anlegge denne gravformen.

10. Gravminner

10.1 Dimensjoner på gravminner

Dep. foreslår en klarere hjemmel for å gi generelle bestemmelser for unntak fra forskriftens dimensjonsbegrensninger og at det fastsettes i vedtektene for gravplassen. Det at vedtektene skal godkjennes av bispedømmerådet vil kunne sikre en ensartet praksis. Det foreslås også at fellesrådet i enkeltsaker kan fravike bestemmelsen mot bispedømmerådet i dag. Etter bispedømmerådets oppfatning og erfaring er det viktig at en har mulighet til å kunne fravike dimensjonsbegrensningene i enkelte saker samtidig som det er viktig å sikre en ensartet praksis. Bispedømmerådet anser foreliggende forslag å være tjenlig.

10.2 Fundament

Dep. foreslår en presisering når det gjelder fundamentets bredde hvor det i dag ikke er noen nærmere regulering. Det foreslås at fundamentets bredde kan være 10 cm. lengre enn gravminnets bredde, men fortsatt ikke synlig over bakken. Dep. foreslår også at det i visse tilfeller kan stilles krav om puksetting. Grunnforholdene på en gravplass kan være av mindre tjenlig kvalitet. Bispedømmerådet anser dette som tjenlig presiseringer og støtter også at krav til sikring av gravminner kan skjerpes eller lempes i vedtektene mot i dag at dette håndteres som enkelttilfeller.

10.3 Godkjenningsordning

Bispedømmerådet støtter at det tas inn bestemmelse om at gravminnet skal plasseres på anvist plass ved merkepinne i fundamentets bakre senter. Dette vil være med å sikre misforståelser om hvor gravminne skal stå og dermed indirekte si noe om hvor kiste er plassert. Dette anses som et viktig grep. Her har bispedømmerådet eksempler på at feil kan bli gjort pga. manglende tilvisning.

10.4 Plantefelt

Dette er ikke regulert i dagens forskrift. Bispedømmerådet kjenner til at det er regulert i gravplassvedtekter. Det er nok noe forskjellig praksis på gravplassene. Dep. mener at det bør legges vekt på lokale tradisjoner og foreslår derfor ikke noen sentral bestemmelse her. Dette har ikke vært meldt som noe problemområde til bispedømmekontoret. Det må være rimelig å støtte vektlegging på lokale tradisjoner.

11. Helse-, miljø og sikkerhet

11.1 Fjerning av implantater før kremasjon

I dagens forskrift står det kun at implantat skal være operert ut av kroppen. Bispedømmerådet er enig i at fjerning av implantat før kremasjon skal utføres av helsepersonell og at dette ikke reguleres i gravforskriften, men lov om obduksjon og behandling av lik. Dette må være en

god måte å løse dette på.

11.2 Krav til kiste

Det foreslås at krav til bredde på kiste reduseres fra 80 cm. til 78 cm. pga. av at krematorieovnene oftest er 80 cm. brede. Samtidig kan det være behov for å fravike bestemmelsen der det er mulig. Kisten må også kunne brenne på en sikker måte. Det pekes på at en bestemmelse om dette ikke kan være uttømmende. Det foreslås derfor at krematoriet kan fravike dimensjonsbestemmelsen og krav til kiste ut fra hensynet til sikkerhet. Bispedømmerrådet støtter dette.

Det foreslås at hvis avdøde er lagt i en kiste som ikke kan kremeres, skal den som sørger for gravferden gis anledning til å legge avdøde i en annen kiste som fyller kravene til kremasjon eller at kirkelig fellesråd kan gi tillatelse til at kiste som ikke kan kremeres gravlegges. Graven gis da om nødvendig 1,5 m. jordoverdekning eller belegges med uendelig fredning. Bispedømmerrådet støtter dette.

11.3 Krav til askeurne

Askeurner som brukes i dag er ofte forarbeidet i stål. Dep. mener at nedbrytning av urne bør skje i løpet av 20 år og at for å sikre det trengs overgang til organisk materiale.

Bispedømmerrådet mener at det er viktig å støtte dette. Mulighet for rask gjenbruk av grav er viktig for å utnytte gravplassareal på en best mulig måte.

11.4 Gjenvinning av metallrester etter kremasjon

Dep. foreslår at det åpnes eksplisitt i forskriften for å gjenvinne metallrester ved kremering. I Norge kremeres ca. 15 000 hvert år. Dette medfører ca. 5 tonn metall. Bispedømmerrådet mener at gjenvinning vil være et miljømessig bedre alternativ enn nedgraving under kister på gravplass som er det naturlige alternativet i dag. Gjenvinning må kunne skje på en slik måte at det ikke virker støtende på etterlatte.

12. Myndighet til å fravike forskriften (står i høringsnotatet som punkt 11)

Bispedømmerrådet mener at det er gode forvaltningsmessige grep å tydeliggjøre kirkelig fellesråds myndighet til å fravike forskriften i enkeltsaker og bispedømmerrådets adgang til å fravike forskriften er gjennom generelle bestemmelser i vedtektene for gravplass. Uansett blir jo bispedømmerrådet klageinstans på enkeltvedtak fattet av fellesrådet hvis ikke klageadgang er unntatt.

13. Økonomiske og administrative konsekvenser (står som punkt 12 i høringen)

Dep. legger til grunn at forslagene hverken for seg eller samlet vil medføre vesentlige administrative eller økonomiske konsekvenser. Det pekes på at selv om enkeltstående saker periodevis kan kreve noe mere tid antas det at dette vil jevne seg ut over tid. En ser for seg at kan bli en tidsmessig gevinst over tid å innføre SOSI-standard. Det kan også spares noe tid ved at flere ting kan avgjøres lokalt. Bispedømmerrådet har merket seg dette og støtter dette i hovedsak, men vil samtidig understreke følgende. Når det gjelder SOSI mangler bispedømmerrådet eksakt kunnskap for å kunne vurdere investerings- og driftskostnader knyttet til dette. Etter departementets vurdering vil økte kostnader på kort sikt spares inn ved en effektivitetsgevinst systemet gir over tid. Ut fra bispedømmerrådets ståsted anses det som viktig at dep. følger dette for å se ut fra erfaringer om dette blir som forutsatt. Hvis ikke må dep. sørge for at fellesrådene sikres økonomisk dekning for økte kostnader.